

เครื่องเซ่นสรวงของชาวมอญบ้านม่วง ราชบุรี Offerings of the Mons at Ban Muang, Ban Pong District, Ratchaburi Province

ปรารธนา แซ่อึ้ง
Pradtana Saeung

บทคัดย่อ

บ้านม่วง เป็นชุมชนมอญริมฝั่งแม่น้ำแม่กลอง ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม เป็นเหตุให้ชุมชนมอญแห่งนี้ยังสามารถดำรงเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาวมอญอยู่ได้มากกว่าชุมชนมอญอื่น ๆ ในปัจจุบัน

บทความทางวิชาการเรื่องนี้ มุ่งศึกษาเรื่องอาหารซึ่งชาวมอญบ้านม่วงนำมาใช้เป็นเครื่องเซ่นสรวงในพิธีกรรมที่สำคัญ ๓ พิธีกรรม

ได้แก่ พิธีกรรมโกนผมไฟและสู่ขวัญเด็ก พิธีอุปสมบท และพิธีเลี้ยงผีมอญ จากการศึกษาพบว่าเครื่องเซ่นของชาวมอญบ้านม่วงนอกจากมีเอกลักษณ์เฉพาะตามแบบของชาวมอญแล้ว ยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์หรือสื่อที่สะท้อนคติความเชื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคติความเชื่อในเรื่องการเคารพบูชาผีบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: บ้านม่วง, ชุมชนมอญ, เครื่องเซ่นสรวง, พิธีกรรมโกนผมไฟ, สู่ขวัญเด็ก, พิธีอุปสมบท, พิธีเลี้ยงผีมอญ

Abstract

Ban Muang is a Mon Community on the Mae Klong River side. The Mons of Ban Muang have strong believe in Buddhism and follow a simple lifestyle. The most of them are related with old tradition and religious belief. Therefore, they can more firmly preserved their cultural identity than the other Mon communities.

The aim of this article is to study the Mons at Ban Muang's food in three important ceremonies: shave off the child's hair and offer best wishes to child, ordained, and Leng Pee Mon. The study found that food or we called "khruangsens" (Offerings) not only have unique identity but be also a "symbol" for reflect their believe in animism and ancestor worship traditions.

Keywords: Ban Muang, Mon Community, Khruangsens, Offerings, Shave off the child's hair and offer best wishes to child, Ordained, Leng Pee Mon

บทนำ

ชุมชนมอญบ้านม่วง ราชบุรี
บ้านม่วง เป็นตำบลหนึ่งในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมอญ ชาวมอญบ้านม่วงเชื่อว่าบรรพบุรุษรุ่นแรกของพวกตนอพยพมาจากประเทศพม่าและเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่สมัยอยุธยา ราชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยอพยพตามพระมหาเถรคันฉ่อง พระสงฆ์เชื้อสายมอญนิกายมหายาน เข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำแม่กลองและให้

ชื่อหมู่บ้านว่า บ้านม่วง เช่นเดียวกับชื่อหมู่บ้านเดิมของตนในพม่า (สวัสด์ เจิมเครือ, สัมภาษณ์, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๒)

มอญบ้านม่วงเป็นกลุ่มชนที่ยังมีความเชื่อในเรื่องของการนับถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ควบคู่ไปกับการนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด วัดม่วงเป็นวัดประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจและการศึกษาของชาวมอญบ้านม่วงทุกคน ชาวมอญเรียกว่า เฟลียเกริก (สวัสด์ เจิมเครือ, สัมภาษณ์, ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๒) นอกจากนั้น ชาวมอญบ้านม่วงยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ได้แก่

๑. ศาลต้นโพธิ์กลางหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่า "เจ้าพ่อเงินและงิม" หรือ "ศาลเจ้าพ่อช้างพัน" ตั้งอยู่ใต้ต้นโพธิ์กลางหมู่บ้าน ศาลแห่งนี้มีเจ้าพ่อสามองค์ คือ เจ้าพ่อช้างพัน เจ้าพ่อกาหลง และเจ้าพ่อคลุกคลี (ชอบกินผีน) ปัจจุบันมีการเซ่นไหว้ปีละสองครั้ง คือ ในเดือน ๔ และเดือน ๖ เพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ชาวบ้านในหมู่บ้าน (สอวงค์ พรหมอินทร์, สัมภาษณ์, ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๒)

๒. ศาลต้นโพธิ์ในวัดม่วง หรือ ศาลอาหนิวก หมายถึง ศาลหลวงตาหรือศาลหลวงปู่ ศาลนี้เมื่อมีงานหรือกิจกรรมใด ๆ ภายในวัดจะต้องจุดธูปเทียนบอกกล่าวเพื่อขออนุญาตทุกครั้ง (สวัสด์ เจิมเครือ, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒)

ภาพที่ ๑ แผนที่ชุมชนมอญบ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี

เครื่องเซ่นสรวง

อาหารคาวหวาน ที่ชาวมอญบ้านม่วงใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ไม่แตกต่างจากชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธโดยทั่วไป หากแต่ในสามพิธีกรรมหลักของชาวมอญปรากฏเครื่องเซ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวมอญบ้านม่วงเท่านั้น นั่นคือ พิธีโกนผมไฟและทำขวัญเด็ก พิธีอุปสมบท และพิธีไหว้ผีมอญ

พิธีโกนผมไฟและทำขวัญเด็ก

วัตถุประสงค์ของการประกอบพิธี

พิธีโกนผมไฟและทำขวัญเด็กเป็นพิธีกรรมที่ชาวมอญบ้านม่วงยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตามแบบบรรพบุรุษเมื่อครั้งอดีต ด้วยเชื่อว่าเป็นพิธีที่ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและลูกหลานที่เกิดมา ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกครอบครัวต้องถือปฏิบัติเมื่อถึงเวลา กล่าวคือ เมื่อเด็กเกิดมาอายุ

ได้ประมาณ ๑-๒ เดือน บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ต้องจัดพิธีโกนผมไฟ ซึ่งพิธีดังกล่าวอยู่ในกฎเกณฑ์ข้อห้ามอันเกี่ยวกับการนับถือผี หากครอบครัวใดละเลยไม่ปฏิบัติ นอกจากเชื่อว่า จะนำมาซึ่งความอับมงคลแล้ว ครอบครัวนั้นยังมักถูกรังเกียจจากสังคมอีกด้วย

ช่วงเวลาในการประกอบพิธี

การโกนผมไฟนิยมประกอบพิธีกรรมกันในช่วงเดือน ๔, ๕, ๖ และเดือน ๑๒

ขั้นตอนพิธีโกนผมไฟและสู่ขวัญเด็ก

หลังจากได้ฤกษ์จากพระอาจารย์ที่วัดแล้ว แต่ละบ้านที่จัดพิธีโกนผมไฟและสู่ขวัญ

เด็กจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์ที่บ้าน โดยพระจะขลิบผมของเด็กพอเป็นพิธี หลังจากนั้นหมอขวัญจะเริ่มสู่ขวัญเด็กในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้พร้อมด้วยเครื่องเช่นสังเวทาวหวานมากมาย ขณะประกอบพิธีเด็กจะต้องจับแหวนและใบโพธิ์ซึ่งผูกเชือกติดไว้ที่ปลายคันเบ็ด* เมื่อหมอขวัญสวดเรียกขวัญจบตอนหนึ่งก็จะประกอบพิธีตักเบ็ด โดยนำคันเบ็ดที่ถ้อยหย่อนลงในจานหรือถาดของเครื่องเช่นที่ละจาน ครึ่งหนึ่ง ทำซ้ำแบบเดิมจนครบเจ็ดครั้ง ในครั้งสุดท้ายหมอขวัญจะร้องให้ แล้วบรรดาญาติที่เข้าร่วมพิธีทั้งหลายจะขานรับพร้อมกันด้วยคำว่า "สาธุ" สามครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี (จวน เครือวิชฌนยาจารย์, ๒๕๔๘, หน้า ๕๖)

ภาพที่ ๒ หมอขวัญทำพิธีตักเบ็ด

* คันเบ็ด เป็นอุปกรณ์สำคัญชิ้นหนึ่งในการประกอบพิธีสู่ขวัญเด็กและทำขวัญนาคตามความเชื่อจากตำนานพุทธประวัติของชาวมอญที่กล่าวถึงเจ้าชายสิทธัตถะทรงเสด็จไปตกปลาก่อนออกผนวช (สัมภาษณ์นางโสน เนียมทอง วันที่ ๗ กันยายน เวลา ๑๑.๔๐ น.)

คันเบ็ดที่ใช้ในการประกอบพิธีสู่ขวัญเด็กและทำขวัญนาค ทำมาจากไม้ไผ่ มีความยาวประมาณ ๑ เมตร มีเชือกผูกห้อยไว้ที่ปลายด้านหนึ่งของไม้ ที่ปลายเชือกมีแหวนและใบโพธิ์ผูกติดเอาไว้

ทารกที่เกิดใหม่ของชาวมอญ เมื่อเริ่มคลอดออกมา นอกจากจะถือ เป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัวแล้ว ยังเป็นสมาชิกใหม่ของวงศ์ตระกูลที่ร่วมถือผีบรรพบุรุษเดียวกัน และจะต้องร่วมปฏิบัติตามบรรทัดฐานของความเชื่อโดยไม่ฝ่าฝืนให้บรรพบุรุษโกรธ ซึ่งโทษที่ได้รับอาจมีผลกระทบต่อกันในเครือญาติได้ ดังนั้น การโกนผมไฟซึ่งถือเป็นพิธีกรรมแรกแห่งชีวิตของทารกทุกคนจึงถือเป็นการเริ่มต้นให้ผูกพันอยู่กับความเชื่อในบรรพบุรุษ ซึ่งในทางสังคมก็คือการเริ่มสร้างความผูกพันกับกลุ่มคนในวงศ์ตระกูลนั่นเอง

พิธีอุปสมบท

วัตถุประสงค์ของการประกอบพิธี

ความเชื่อในเรื่องการอุปสมบทของชาวมอญมีความคล้ายคลึงกับชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธทั่วไป กล่าวคือ ชาวมอญเชื่อว่าการบวชเรียนถือเป็นมหากุศล เป็นการทดแทนบุญคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและชดเชยมาจนเติบโตใหญ่ อีกทั้งการได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมนอกจากจะเป็นการสืบทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้อยู่คู่พระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นการอบรมบ่มนิสัยขัดเกลาจิตใจให้รู้จักผิด ชอบ ชั่ว ดี ดังนั้นชายเชื้อสายมอญเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี จึงต้องอุปสมบท

ขั้นตอนพิธีอุปสมบท

การอุปสมบทของชาวมอญบ้านม่วงมีลักษณะสำคัญ คือ ในวันก่อนวันอุปสมบทจริงหรือที่เรียกว่า วันสุกดิบใหญ่ นาคจะต้องนำพานดอกไม้ ธูปเทียน ไปขอขมาลาโทษพระอุปัชฌาย์อาจารย์ที่วัด โดยมีการจัดริ้วขบวนสาวงามซึ่งเป็นลูกหลานในชุมชนถือพุ่มดอกไม้บายศรี ขบวนญาคูติเมตร และแห่รวงแห่อย่างใหญ่โตจากบ้านไปวัด โดยชาวบ้านม่วงนิยมไป ๓ วัด คือ วัดม่วง วัดมะขาม และวัดบ่วงาม ซึ่งเป็นวัดในละแวกเดียวกัน

ขบวนแห่จะเคลื่อนไปในตอนบ่าย นาคจะแต่งตัวสวยงามเยี่ยงเทวดาหรือเจ้าชาย โดยมีหญิงสูงอายุผู้เชี่ยวชาญจัดแต่งให้อย่างพิเศษ สำหรับการแต่งกายนั้นนาคจะนุ่งผ้าม่วงปล้อยชายแบบจีบหน้านาง คาดเข็มขัดไหม้ผ้าสไบเฉียงสีสด ใส่กำไลมือ กำไลเท้าสร้อยคอ แต่ยังไม่โกนผมและคิ้ว โดยจะโกนในวัดถัดไป คือ วันอุปสมบทจริง และที่สำคัญ คือ นาคจะขี่ม้าไปในขบวนแห่ ซึ่งการจัดพิธีเช่นนี้สืบเนื่องมาจากพุทธประวัติ กล่าวคือ เป็นการเลียนแบบพระพุทธเจ้าขณะออกผนวช (โสน เนียมทอง, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒) ที่ทรงฉลองพระองค์เต็มยศอย่างเจ้าชายและขี่ม้ากัณฐกะออกจากวังพร้อมนายฉันทะ และเมื่อถึงริมฝั่งแม่น้ำอนoma พระองค์จึงทรงให้นายฉันทะนำม้ากัณฐกะกลับไปพร้อมกับเครื่องประดับของพระองค์

ภาพที่ ๓ นาคชาวมอญแต่งกายอย่างสวยงาม

การอุปสมบทถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของชีวิตที่จะเปลี่ยนสถานภาพของชายหนุ่ม ในพิธีนี้จึงต้องมีการนำอาหารเครื่อง เช่น ไปบูชาบอกกล่าวผีบรรพบุรุษที่เสาเรือน เพื่อให้ปู่ย่าตาทวดได้รับทราบ เป็นการแสดง

ความเคารพ รวมทั้งไปบอกกล่าวขอขมาลาโทษต่อเจ้าพ่อที่รักษาหมู่บ้านที่บริเวณต้นโพธิ์ใหญ่ ขณะเดียวกันในทางโลกก็ต้องนำรูปเทียนหมากพลูใส่พานเพื่อไปขอขมาลาโทษต่อญาติผู้ใหญ่ให้ทั่วถึงทุกคน

เครื่องเซ่นในพิธีโกนผมไฟ - สูขวัญเด็ก และพิธีอุปสมบท

ภาพที่ ๔ การจัดวางเครื่องเซ่น

ในพิธีโกนผมไฟ สูขวัญเด็ก และพิธีอุปสมบทของชาวมอญบ้านม่วงใช้เครื่องเซ่นแบบเดียวกัน ประกอบด้วย กล้วยน้ำว้า มะพร้าวอ่อน หนากพลู อาหารหวาน คือขนมทอด และอาหารคาว คือแกงและข้าวสวย แต่มีความแตกต่างกันเฉพาะจำนวนของชุดเครื่องเซ่นที่เป็นอาหารคาว กล่าวคือ ในพิธีโกนผมไฟและสูขวัญเด็ก สำหรับเครื่องเซ่นที่เป็นอาหารคาวมีทั้งหมด ๗ ถ้วย ซึ่งประกอบ

ด้วยแกง ๖ ชนิด ชนิดละ ๑ ถ้วย กับข้าวสวยอีก ๑ ถ้วย โดยสาเหตุที่อาหารคาวต้องมี ๗ ถ้วยนั้นเป็นไปตามความเชื่อจากบทสวดที่ใช้ในการสูขวัญเด็กที่ชาวมอญเรียกว่า สวด ๗ ตำนาน (โสน เนียมทอง, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒) ส่วนในพิธีอุปสมบท สำหรับเครื่องเซ่นอาหารคาวมีทั้งหมด ๑๐ ถ้วย ประกอบด้วยแกง ๙ ชนิด พร้อมกับข้าวสวย ๑ ถ้วย

ภาพที่ ๕ สำหรับเครื่องเซ่นอาหารคาวในพิธีโกนผมไฟ สู่ขวัญเด็ก

เครื่องเซ่นที่ใช้ในพิธีโกนผมไฟ สู่ขวัญเด็ก และพิธีอุปสมบทของชาวมอญบ้านม่วง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กล้วยน้ำว้า ชาวมอญเรียกว่า **ปราด** ใช้จำนวน ๓ หวี สื่อความหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ และความเจริญงอกงาม เนื่องจากกล้วยเป็นพืชที่ปลูกง่ายและสามารถเจริญงอกงามได้ทุกที่

มะพร้าวอ่อน ชาวมอญเรียกว่า **สะเปรียดาน** ใช้จำนวน ๓ ผล สื่อความหมายถึง ความบริสุทธิ์ เนื่องจากเนื้อและน้ำที่อยู่ภายในลูกมะพร้าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จึงเชื่อว่าน้ำมะพร้าวเป็นน้ำที่บริสุทธิ์

หมากและพลู ชาวมอญเรียกว่า **สะปู้สอด** ใช้หมากจำนวน ๓ ลูก และพลู ๓ ต้น ต้นละ ๗ ใบ สื่อความหมายถึง การแสดงความเคารพทั้งต่อบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่ และบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว

อาหารคาว ได้แก่ แกงชนิดต่าง ๆ และข้าวสวย ในพิธีโกนผมไฟ สู่ขวัญเด็กใช้แกง ๖ ชนิด ส่วนพิธีอุปสมบทใช้แกง ๙ ชนิด โดยชาวมอญบ้านม่วงเชื่อว่าแกงที่เป็นเครื่องเซ่นหลักของทั้งสองพิธีกรรมมีอยู่ ๔ ชนิดที่ขาดไม่ได้ นั่นคือ แกงขี้เหล็ก แกงฟักทอง แกงฟักเขียว และแกงลูกชิ้น นอกจากนี้สามารถนำแกงอะไรเข้ามาเพิ่มเติมก็ได้จนเครื่องเซ่นครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

แกงขี้เหล็ก ชาวมอญเรียกว่า **พะปาคัด** สื่อความหมายถึง การมีสติปัญญาที่เฉียบแหลมประดุจเหล็กแหลม ฉลาดปราดเปรื่อง คิดอะไรได้ทะลุปรุโปร่ง หรือการมีสุขภาพที่แข็งแรงประดุจความแข็งแกร่งของเหล็ก (โสน เนียมทอง, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒)

แกงฟักทอง ชาวมอญเรียกว่า **พะโป้ท้อ** สื่อความหมายถึง ความมั่งคั่งร่ำรวย การฟุมฟักเงินทองให้เกิดขึ้นภายในบ้าน ตามชื่อของฟักทอง

แกงฟักเขียว ชาวมอญเรียกว่า **พะชะปะท้อ** สื่อความหมายถึง การอยู่เย็นเป็นสุข ความร่มเย็น เสมือนฟักที่มีฤทธิ์เป็นยาเย็น

แกงลูกชิ้น ชาวมอญเรียกว่า **กะอะเกิ้ล** สื่อความหมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง เป็นเจ้าคนนายคน มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง เนื่องจากแกงลูกชิ้นนี้ชาวมอญบางบ้านเรียกว่า "แกงปลาลูกโยน" เพราะขณะปั้นลูกชิ้นต้องโยนลงในถาดข้าวคั่วเพื่อไม่ให้ลูกชิ้นติดกัน กิริยาการ "โยน" อาจหมายถึงการโยนขึ้นไปในที่สูงก็ได้ (โสน เนียมทอง, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒)

อาหารหวาน ได้แก่ **ขนมทอด** ชาวมอญเรียกว่า **กาวญ์ชะมะ** (กาวญ์ หมายถึง ขนม ส่วนชะมะ หมายถึง หลายอย่าง) (โสน เนียมทอง, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒) ซึ่งนำเอาแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาล^{*} นั้นแล้วนำไปทอด การปั้นขนมจะต้องปั้นเป็นรูปสัตว์น้ำ เช่น ปลาหรือปู ตามความเชื่อในพุทธประวัติที่กล่าวถึงการตกปลาของเจ้าชายสิทธัตถะก่อนออกผนวช และปั้นเป็นรูปเครื่องประดับ ได้แก่ กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า สร้อยคอ และแหวน

การปั้นเครื่องเช่นเป็นรูปเครื่องประดับต่าง ๆ นั้น ชาวมอญบ้านม่วงมีความเชื่อแยกออกเป็นสองกรณี กรณีแรกใช้เป็นเครื่องเช่นในพิธีโกนผมไฟ สู่ขวัญเด็ก สื่อความหมายถึง กงให้ศิลาให้พรแก่เด็ก ให้เติบโตมาพร้อมด้วยทรัพย์ศฤงคาร ร่ำรวยมหาศาล กรณีที่สองใช้เป็นเครื่องเช่นในพิธีอุปสมบท ขนมทอดรูปเครื่องประดับเหล่านี้เปรียบดั่งตัวแทนของแก้วแหวน เครื่องประดับที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงสวมใส่ติดกายก่อนออกผนวช

*ขนมทอด หากใช้แป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาลทราย ขนมทอดจะมีสีขาว เรียกว่า **กาวญ์จัปี** หากใช้แป้งข้าวเหนียวผสมกับน้ำตาลมะพร้าว ขนมทอดจะมีสีออกแดง เรียกว่า **กาวญ์ชะมะเกิด**

ภาพที่ ๖ กำไลข้อมือ

ภาพที่ ๗ กำไลข้อเท้า

ภาพที่ ๘ สร้อยคอ

ภาพที่ ๙ แหวน

ภาพที่ ๑๐ ปู่

พิธีเลี้ยงผีมอญ

วัตถุประสงค์ของการประกอบพิธี

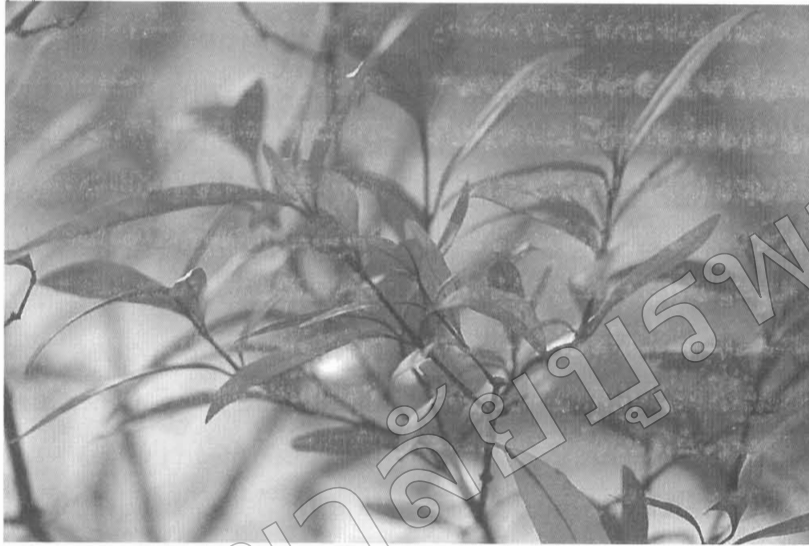
ชาวมอญบ้านม่วงในระดับเครือญาติ หรือตระกูลยังมีการถือผีบรรพบุรุษอันเป็น ประเพณีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ของชาว มอญ ผีบรรพบุรุษมีบทบาทอยู่ในกลุ่มเครือ ญาติของแต่ละตระกูล ดังนั้นทุกปีชาวมอญจะ จัดพิธีเลี้ยงผีมอญเพื่อให้ผีบรรพบุรุษคอยดูแล คุ่มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข ในขณะที่ เดียวกันถ้าลูกหลานคนใดในตระกูลประพฤติ

ผิดข้อห้าม ทำให้ขุนเคื่อง ผีอาจลงโทษสมาชิก คนใดคนหนึ่งในตระกูลให้เจ็บป่วยได้

ผีบรรพบุรุษจะสิงสถิตอยู่ที่เสาเอก ของเรือน โดยมีสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่า เป็นเสาผี ได้แก่ หีบ หรือกระบุงใส่ผ้าผี ได้แก่ สไบ ผ้าซิ่น ผ้าขาวม้า แหวนหัวพลอยแดง แหวนไว้ที่เสาผี และยังมีตะกร้าบรรจุกระบอก ไม้ไผ่ประมาณ ๙ กระบอก แต่ละกระบอกใส่ น้ำและโอยละข้าวหรือใบดินไก่อดำ ซึ่งจะต้อง คอยเติมน้ำให้เต็มอยู่เสมอ ส่วนใบดินไก่อดำจะ เปลี่ยนทุกปียามที่จัดพิธีเลี้ยงผีในเดือน ๖

ภาพที่ ๑๑ เสาผี ที่สิงสถิตของผีบรรพบุรุษ

ภาพที่ ๑๒ ไบละซาดหรือไบทินไก่ดำ

การสืบทอดผีบรรพบุรุษจะสืบทอดทางฝ่ายชาย โดยผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วต้องไปถือผีทางฝ่ายสามีและตัดขาดจากผีเดิม โดยการทำพิธีคืนผี ที่ภาษามอญเรียกว่า ลุมตาคือการจัดของเครื่องเซ่นไปบอกกล่าวที่เสาผีว่าจะแยกเรือน (โสน เนียมทอง, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒) ตามปกติลูกชายคนโตของตระกูลจะเป็นผู้รับสืบทอดเสาผีไว้ที่บ้าน ซึ่งเรียกบุคคลผู้นั้นว่า ต้นผี หากบุตรคนโตเป็นหญิงก็สามารถมอบให้แก่บุตรชายคนรองถัดมาได้ ดังนั้นในตระกูลหนึ่ง ๆ จะมีบ้านที่มีเสาผีเพียงบ้านเดียวเท่านั้นคือ บ้านของต้นผี แต่เมื่อถึงเวลาทำพิธีการใดที่เกี่ยวข้อง เช่น เลี้ยงผี รำผี ทุกคนในตระกูลต้องมาร่วมที่บ้านต้นผี คนที่ถือว่าอยู่ในตระกูลเดียวกันก็คือ คนที่นับถือผีบรรพบุรุษเดียวกัน

ความเชื่อในผีมอญยังมีแยกแยะเรียกชื่อเป็นชื่อสัตว์ หรือพืช และมีข้อห้ามต่าง ๆ ตามผีที่ตระกูลของตนนับถือ ถ้าฝ่าฝืนจะทำให้มีเหตุเป็นไป ได้แก่

- ผีเต่า เมื่อคนตระกูลที่ถือผีนี้พบเต่าตามคันนาหรือที่ใดก็ตาม จะต้องจับมาแกงและแบ่งเซ่นผีบรรพบุรุษ แต่หากผู้ใดพบเต่าแล้วไม่ยอมจับมาฆ่า ก็อาจจะพูดเป็นเคล็ดว่า “เต่าเฒ่า” หรือ “เต่าเหม็น” ก็ได้ (สวัสดี เจิมเครือ, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒)

- ผีงู เมื่อพบงูห้ามตี

- ผีม้า ห้ามขี่ม้า เมื่อบวชนาคให้ขี่คนแทน

- ผีไก่ เวลานำไก่มาแกงต้องตัดหัวแบ่งเซ่นผีบรรพบุรุษ

- ผีข้าวเหนียว เชื่อว่าผีนี้หวงข้าว

ผู้อื่นจะมาขอข้าวที่บ้านไม่ได้ ถ้านำไปจะทำให้
มีเหตุต่าง ๆ เช่น ไม่สบาย ต้องใช้วิธีขโมยเอา
ไปโดยไม่ให้เจ้าของบ้านรู้ บ้านของผู้ที่ถือผีข้าว
เหนียวมักจะนำข้าวเปลือกใส่ถังไปวางไว้ที่เสา
ผี เมื่อถึงเวลาเลี้ยงผีจะตักแบ่งนำไปใช้ และ
เมื่อเกี่ยวได้ข้าวใหม่จะนำมาใส่ให้เต็มถังทุกครั้ง

ช่วงเวลาในการประกอบพิธี

ทุกปีในเดือน ๖ ข้างขึ้น ยกเว้นวัน
เสาร์และวันพระ ที่บ้านของต้นผีต้องทำพิธี
เลี้ยงผีที่เสาเอก

ซึ่งในเดือน ๖ นี้ชาวมอญถือเป็น
เดือนขึ้นปีใหม่ที่เริ่มทำการปลูกข้าวอีก
ครั้งหนึ่ง การเลี้ยงผีก็เพื่อให้เกิดความสนใจใน
การบอกกล่าวให้บรรพบุรุษได้รับทราบ อีกทั้ง
ยังเป็นการแสดงความเคารพให้ได้กินอิ่ม จะได้
ช่วยในการทำมาหากินให้เกิดความอุดม
สมบูรณ์แก่ลูกหลานต่อไป

เครื่องเซ่นในพิธีเลี้ยงผี

เครื่องเซ่นในพิธีเลี้ยงผีมอญ ประกอบ
ด้วยผลไม้ อาหารจาว และอาหารหวาน ดัง
ต่อไปนี้

กล้วยน้ำว้า ใช้จำนวน ๓ หวี โดยใช้
ทั้งหวี ๒ หวี ส่วนอีก ๑ หวี ต้องฉีกออกเป็น

ผลทั้งหมด ๑๕ ผล (ต้องเลือกกล้วยหวีที่มีผล
ครบตามจำนวน) สื่อความหมายถึง ความ
อุดมสมบูรณ์

มะพร้าวแห้ง ใช้จำนวน ๓ ผล ใช้ทั้ง
ผล ๒ ผล อีก ๑ ผลนำไปผ่าซีก ใช้ทั้งซีก ๑
ซีก อีก ๑ ซีก หั่นเป็นชิ้น ๑๕ ชิ้น

ข้าวสวย ใช้จำนวน ๑ ถ้วย

ปลาย่าง ใช้จำนวน ๓ ตัว สาเหตุที่
ใช้ปลาย่างเป็นเครื่องเซ่นในพิธีเลี้ยงผี
สันนิษฐานว่าคงเป็นเพราะบ้านมอญเป็นชุมชน
ที่ตื้นเขินน้ำ ปลาจึงเป็นวัตถุดิบที่หาได้ง่าย
และสะดวกที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากชาวมอญใน
ชุมชนแห่งอื่นไม่พบการใช้ปลาย่างเป็นเครื่อง
เซ่น แต่จะใช้ไก่หรือหมูแทน

แกงหรือต้มยำ ใช้จำนวน ๑ ถ้วย
โดยเนื้อสัตว์ที่นำมาทำแกงหรือต้มยำต้องเป็น
สัตว์สัญลักษณ์ของตระกูล เช่น ตระกูลที่
นับถือผีเต่า จะต้องนำเนื้อเต่ามาปรุงเป็นแกง
หรือต้มยำ ส่วนตระกูลที่นับถือผีไก่ ก็จะใช้
เนื้อไก่ปรุงแกงหรือต้มยำ หากหาเนื้อสัตว์ที่
เป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูลมาปรุงอาหารไม่
ได้ ให้ใช้แบ่งข้าวเจ้าปั้นเป็นรูปสัตว์เหล่านั้น
แล้วนำไปปรุงเป็นอาหารแทน (จวน เครือวิชฌ-
ยาจารย์, ๒๕๔๔, หน้า ๙๑)

ภาพที่ ๑๓ ขนมลูกสะบ้าทอด

ขนมลูกสะบ้าทอด ทำจากแป้งข้าวเหนียวปั้นทอดน้ำมัน สื่อความหมายถึง สดางคั้งแดง สำหรับให้ผีบรรพบุรุษนำไปใช้ ชาวมอญบ้านม่วงเชื่อว่าหากเวลาทอดขนม

ลูกสะบ้า ขนมขึ้นฟูมากเป็นการบ่งบอกว่าลูกหลานจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน (โสน เนียมทอง, สัมภาษณ์, ๗ กันยายน ๒๕๕๒)

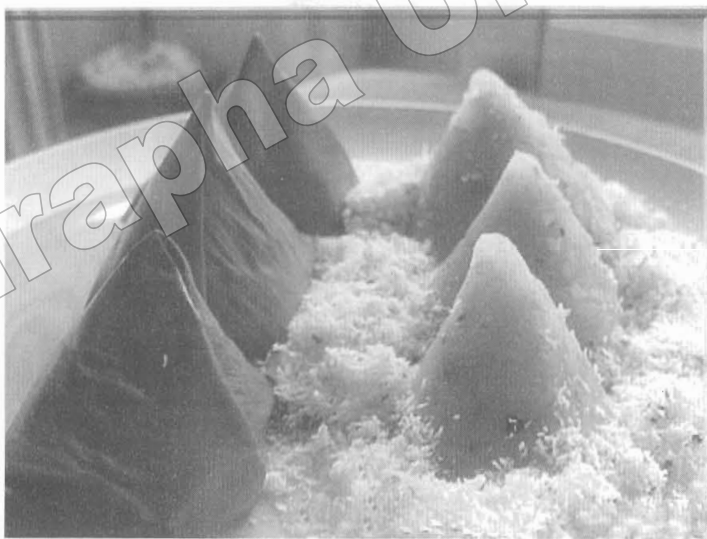
ภาพที่ ๑๔ ขนมนางแอบหรืออีแอบ

ขนมนางแอบหรืออีแอบ คล้ายกระทู้หีฟ ทำจากแป้งข้าวเจ้าแล้วนำไปนึ่ง ภายในใส่ไส้มะพร้าวคั่ว

ภาพที่ ๑๕ ขนมหล่าว

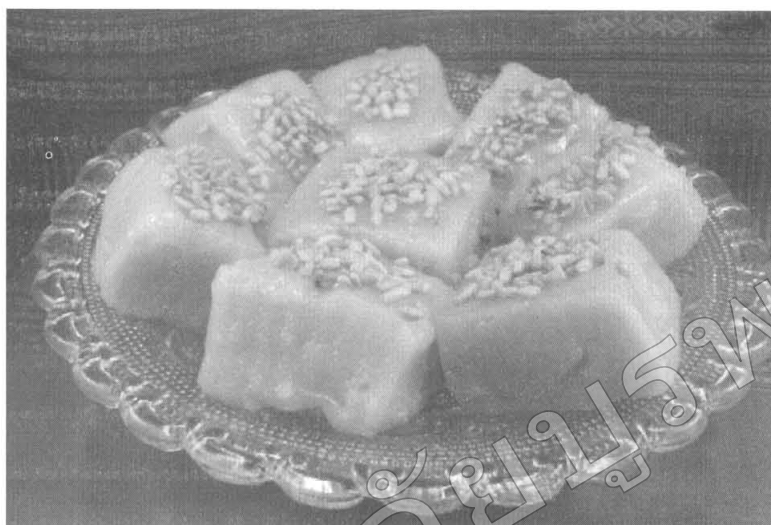
ขนมหล่าว ลักษณะคล้ายขนมด้วง ทำจากแป้งข้าวเจ้า เป็นเป็นตัวยาว ๆ ส่วนหัวและท้ายแหลม นำไปนึ่ง สื่อความหมายถึง การมีสติปัญญาที่เฉียบแหลม

ภาพที่ ๑๖ ขนมสาว

ขนมสาว ทำจากแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาล ห่อใบตองคล้ายกับขนมกล้วยแล้วนำไปนึ่ง สื่อความหมายถึง โชคลาภ

ภาพที่ ๑๗ ขนมเปียกก่อน

ขนมเปียกก่อน ซาวมอญเรียกว่า ถั่วอิน

ภาพที่ ๑๘ ขนมข้าวตอก - งา

ขนมข้าวตอก - งา ทำจากข้าวตอกและงาคั่วคั่วกับน้ำตาลหรือน้ำอ้อย แล้วนำมาปั้นเป็นก้อน สื่อความหมายถึง ทองคำแท่ง ให้ศิบรรพบุรุษนำไปใช้

ภาพที่ ๑๙ ข้าวเหนียวหนึ่ง

ข้าวเหนียวหนึ่ง ไม่ใส่กะทิ สื่อความหมายถึง ความสามัคคีกลมเกลียวของสมาชิก
ลูกหลานในวงศ์ตระกูล

บทสรุป

อาหารคาว หวาน ตลอดจนผลไม้ที่
ชาวบ้านม่วงเลือกนำมาใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้ใน
การประกอบพิธีกรรมที่สำคัญในวิถีชีวิตของ
ชาวมอญนั้น โดยส่วนใหญ่ล้วนเป็นอาหารที่มี
ชื่อตลอดจนความหมายที่เป็นมงคลทั้งแก่ชีวิต
ของผู้ประกอบพิธีเซ่นไหว้ ลูกหลานและ

สมาชิกทุกคนในวงศ์ตระกูล รวมถึงผีบรรพบุรุษ
ด้วย เครื่องเซ่นส่วนมากมักสื่อความหมายเพื่อ
ให้เกิดโชคลาภ มีหน้าที่การงานและชีวิตที่
รุ่งเรือง มีสุขภาพแข็งแรง มีสติปัญญาดี มี
ทรัพย์สินเงินทอง ยิ่งไปกว่านั้น เครื่องเซ่นบาง
อย่างยังสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณต่อ
บรรพบุรุษ และบ่งบอกถึงความรักสามัคคีของ
ชาวมอญได้อย่างชัดเจน

.....

บรรณานุกรม

จวน เครือวิชฌยาจารย์. (๒๕๔๘). ประเพณีมอญที่สำคัญ (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.

_____. (๒๕๓๗). วิถีชีวิตชาวมอญ. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระ กรมพระยา. (๒๕๐๕). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ ๒ เล่ม ๑. พระนคร: ศุภสภา.

_____. (๒๕๐๖). พงศาวดารมอญพม่า ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑ เล่ม ๒. พระนคร: ศุภสภา.

_____. (๒๕๐๕). พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑ และ ๒. พระนคร: โอเดียนสโตร์.

_____. (๒๕๐๕). ไทยรบพม่า. พระนคร: คลังวิทยา.

ประกาศกรม ศิริวิชัย. (๒๕๕๑). อาหารมอญบ้านฉั่น. ศรีวิ, ๑๔(๑๖๖), ๗๘-๙๑.

ประยูทธ สิทธิพันธ์. (๒๕๐๕). ต้นตระกูลขุนนางไทย. พระนคร: คลังวิทยา.

ปราณี วงษ์เทศ. (๒๕๔๓). อาหารมอญที่บ้านม่วง ราชบุรี. ศิลปวัฒนธรรม, ๒๑(๑๒), ๑๒๐-๑๒๓.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. (๒๕๓๖). ลุ่มน้ำแม่กลอง: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: พิมพ์เนศ พรีนติ้ง เซ็นเตอร์.

ศรัทธา ลาภวัฒนา. (๒๕๔๖). คนมอญบนลุ่มน้ำภาคกลาง. กรุงเทพฯ: วันชนะ.

ศูนย์มอญศึกษา. (๒๕๕๐). นำชมพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

สวัสดี เจิมเครือ. (๒๕๕๒ ก, ๑๙ สิงหาคม). พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.

สวัสดี เจิมเครือ. (๒๕๕๒ ข, ๗ กันยายน). พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.

สอาด พรหมอินทร์. (๒๕๕๒, ๒๗ สิงหาคม). พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.

สุทธิพงษ์ พัฒนพิบูลย์. (๒๕๔๙). อาหารที่ใช้ในการพิธีเม็ง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาโภชนศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุภรณ์ โอเจริญ. (๒๕๑๙). ชาวมอญในประเทศไทย: วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมิตร ปุณณะการี. (๒๕๓๗). รอยต่างของประวัติศาสตร์...บันทึกชาติมอญ. สยามอารยะ, ๒(๒๓), ๖๗-๗๔.

โสณ เนียมทอง. (๒๕๕๒, ๒๗ สิงหาคม). บ้านเลขที่ ๘๑ หมู่ ๓ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.

ฮอลส์, ดี.จี.อี. (๒๕๔๙). ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม ๑ และ ๒ (พิมพ์ครั้งที่ ๓). แปลโดย ท่านผู้หญิงวรรณยุพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. กรุงเทพฯ: มุลนิธิโตโยต้า-ประเทศไทย.

.....